

LTKT2.0 – Lapin teollinen kiertotalous 2.0 – Lapin kiertotaloustoiminnan vahvistaminen

Jätelainsäädännön ajankohtais selvitys

Teija Anttila

Bio- ja kiertotaloutta korkeakoulutetuille

Syksy 2020

*LTKT2.0 – Lapin teollinen kiertotalous 2.0 – Lapin kiertotaloustoiminnan vahvistaminen***Jätelainsäädännön uudistaminen**

Suomen jätelainsäädäntöä ollaan uusimassa parhaillaan. Uudistus liittyy EU:ssa kesällä 2018 jättesäädöspaketin toimeenpanoon Suomessa. Keskeisinä tavoitteina on vähentää jätteen määrää ja lisätä kierrätystä ja uudelleenkäyttöä.

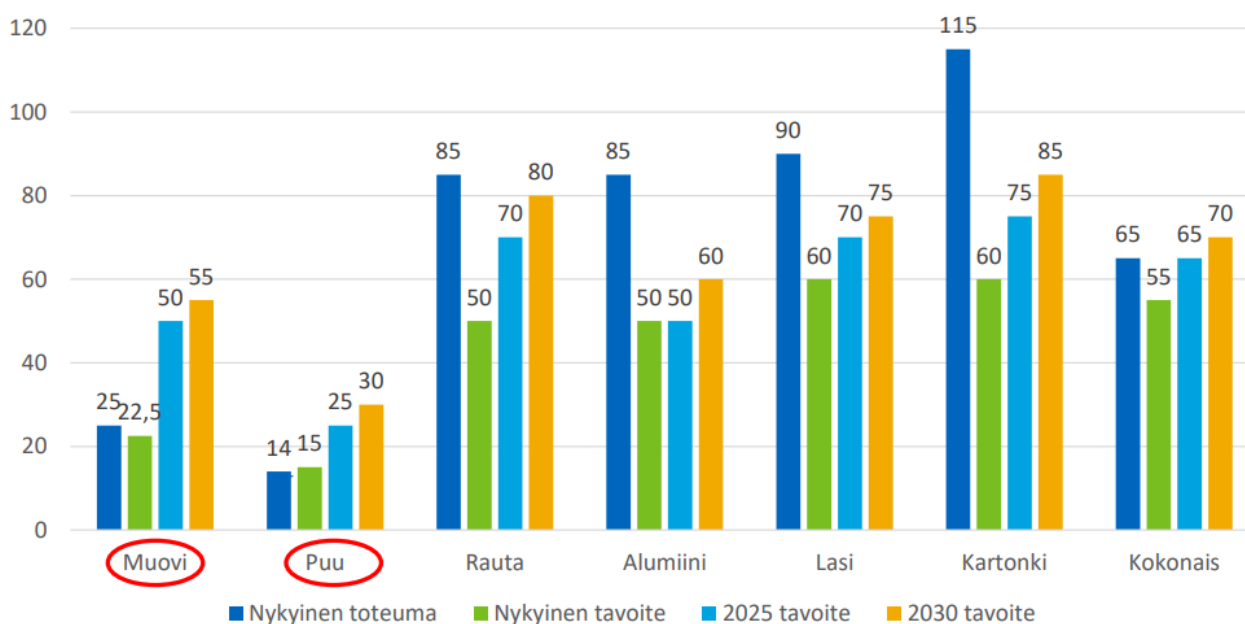
EU:n jättesäädöspaketissa on 4 direktiiviä.

- Jätedirektiivin muutos 2018/851
- Pakkausjätedirektiivin muutos 2018/852
- Kaatopaikkadirektiivin muutos 2018/850
- Romuajoneuvo, paristo- ja SER-direktiivien muutos 2018/849

Jättesäädöspaketti hyväksyttiin 30.5.2018 ja tuli voimaan 4.7.2018. Jättesäädöspaketti on pantava käytäntöön kansallisessa lainsäädännössä 5.7.2020. (Ympäristöministeriö 2019)

Suomi on tällä hetkellä vasta laatimassa jätelainsäädäntöä, joten täytäntöönpano on myöhästynyt. Tavoitteena olisi saada uusi lainsäädäntö voimaan vuoden 2021 alussa.

Kuvassa 1 näkyy pakkausjätteiden kierrätystavoitteet sekä vuoden 2016 toteutus. Kuten voidaan todeta muovin ja puun kierrätys on haasteellista, mutta muiden materiaalien kierrätyksessä olemme onnistuneet.

Kuva 1 Pakkausjätteen kierrätystavoitteet (Ympäristöministeriö 2019).

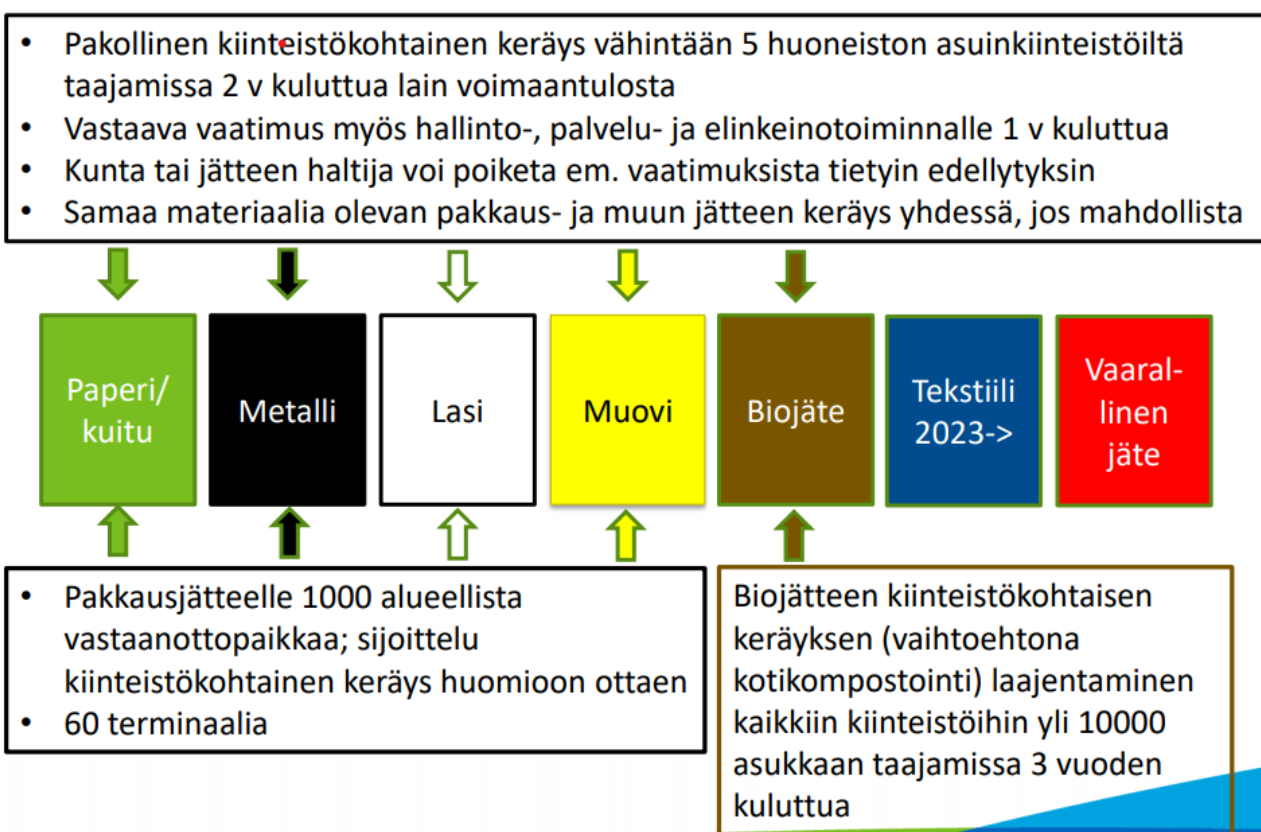
LTKT2.0 – Lapin teollinen kiertotalous 2.0 – Lapin kiertotaloustoiminnan vahvistaminen

Kuvassa 2 on selkeästi esitetty erilliskeräyksen velvoitteista, joita lisätään tulevaisuudessa. Paperin/kuidun, metallin, lasin, muovin ja biojätteen osalta tulee pakollinen kiinteistökohtainen keräys vähintään 5 huoneiston asuinkiinteistöiltä taajamissa. Tämä tulee 2 vuoden kuluttua lain voimaantulosta. Vastaava vaatimus tulee myös hallinto-, palvelu- ja elinkeinotoiminnalle 1 vuoden kuluttua lain voimaantulosta.

Pakkausjätteiden vastaanottoaikojen määrä tuplataan nykyisestä 500->1000.

Biojätteen kiinteistökohtainen keräys laajennetaan kaikkiin kiinteistöihin yli 10000 asukkaan taajamissa 3 vuoden kuluttua lain voimaantulosta. Vaihtoehtona biojätteen keräykseen on kotikompostointi.

Tekstiilijätteen keräys alkaa vuonna 2023. (Ympäristöministeriö 2020)

Kuva 2 Erilliskeräysvelvoitteiden lisäys (Ympäristöministeriö 2020)

Biojätteen keräyksessä kannattaa ottaa huomioon tuleeko 1-2 hengen talouksissa biojätettä kuinka paljon. Kannattaako laittaa omaa keräyspistettä tai pysyykö kotikomposti hengissä talven yli. Asuinalueilla voisi olla yhteiskeräyspiste johon asukkaat voisivat toimittaa omat biojätteensä. Tämäkin tuo omat ongelmansa kaavoituksen suhteen. Uusille kaava-alueille voitaisiin laittaa valmiiksi alueet yhteiskeräyspisteitä varten. Meri-Lapin kuntia ovat Kemi, Keminmaa, Simo, Tervola ja Tornio. Näistä ainoastaan Kemissä ja Torniossa on yli 10000 asukasta.

Kompostia ei saa sijoittaa tulvavaara-alueelle, kymmentä metriä lähemmäksi vesialuetta tai kaivoa eikä ilman naapurin suostumusta kolmea metriä lähemmäksi naapurin rajaa, ellei kompostorin sijoituspaikalla ole erillistä lupaa. (Jäkälä 2016)

LTKT2.0 – Lapin teollinen kiertotalous 2.0 – Lapin kiertotaloustoiminnan vahvistaminen

Tiedottaminen

Kunnallisena toimijana Perämeren Jätehuollon tehtäviin kuuluu myös levittää tietoa jätteiden lajittelusta ja ekologisuudesta. He tulevat tilauksesta pitämään ilmaiseksi tietoisukuja jätteistä ja jätehuollosta. Heidät tapaa myös messuilla ja erilaisissa kylätapahtumissa. Jäkälä antaa jäteneuvontaa puhelimitse Puh. 0400 777 401, sekä heidän kotisivuilta <https://jakala.fi/jateneuvonta/> löytyy lajitteluopas ja Kodin lajitteluohjeet. Joka kevät kotitalouksiin jaetaan Roskapostia-lehti, josta voi lukea tuoreita jätehuollon uutisia. Jäkälä löytyy myös Facebookista. (Jäkälä 2020)

Kuljetusjärjestelmän selkeyttäminen

Euroopan komissio on suositellut Suomelle nykyisten jätehuollon järjestämisvastuiden selkeyttämistä yhdyskuntajätteiden kierrätystavoitteiden saavuttamiseksi. Työryhmä ehdottaakin kunnan vastuulle kuuluvan jätteenkuljetuksen selkeyttämistä siten, että kunta järjestäisi kiinteän jätteen kuljetuksen keskitetysti. Nykyinen jätekuljetuksen kaksoisjärjestelmä on antanut kunnalle mahdollisuuden tietyin edellytyksin päättää, että jokainen kiinteistön haltija tilaa itse jätteen kuljetuksen. (ympäristö.fi 2019)

Kuljetusjärjestelmän selkeyttäminen antaisi kunnille selvästi paremmat mahdollisuudet järjestää laajentuva erilliskeräys kustannustehokkaasti ja vähentää kuljetusten ympäristöhaittoja. Kunnalla olisi mahdollisuus ottaa kattavasti käyttöön lajitteluun kannustavia jätemaksuja ja hyödyntää ympäristöä säästäviä jätteenkeräyskeinoja, kuten monilokero-, yhteis- tai korttelikeräyksiä. (Ympäristö.fi 2019)

Esimerkiksi Kemissä on käytössä keskitetty jätteen kuljetusjärjestelmä, kun taas Keminmaassa on vielä kaksoisjärjestelmä.

Perämeren Jätehuolto Oy:n toimitusjohtaja Tuija Arhikkala kertoi muutamia negatiivisia puolia kaksoisjärjestelmästä.

- ”Kemissä kunta päättää sekä jäteastian käsittelymaksun että kuljetusmaksun ja kunta tietää, paljonko jätehuollosta aiheutuu kuntalaiselle kustannuksia. Jos käsittelykustannuksemme nousevat tai laskevat, pystymme suoraan viemään kustannusmuutoksen asiakkaan käsittelymaksuun. Torniossa taas kuljetusyritys päättää, miten hän nousevat kulut siirtää asiakkaan maksettavaksi. Olemme yhden kerran laskeneet jätteen käsittelymaksua ja alennus vietiin sellaisenaan Kemin astian käsittelymaksuun. Yksikään muiden kuntien jätehuoltoyritys ei tietojemme mukaan laskenut asiakkaan hintaa. Yksi yritys nosti vedoten kunnan jätetaksan hinnannousuun ja kun ilmoitimme, että me olemme laskeneet emmekä nostaneet hintaa, he perustelivat sitä valtakunnallisella tason nousulla. Eli kunta ei pysty mitenkään vaikuttamaan hinnoittelun oikeudenmukaisuuteen tai kohtuullisuuteen kiinteistönhaltijan järjestämällä alueella. Yritysten mainostama kilpailu ei tätä korjaa, koska suurin osa ihmisistä ei edes tiedä, mitä heidän jätehuoltonsa maksaa eikä seuraa kustannusmuutoksia”.
- ”jos haluaisimme tarjota esim. vastaavaa palvelua kuin Haaparanta (haetaan vanhat sohvat, jääkaapit yms. kerran vuodessa jäteastian vierestä) emme voisi tarjota sitä kuin Kemissä koska muista kunnista meillä ei ole mitään tietoa kiinteistöjen määrästä, sijainnista tyhjennyspäivistä jne. Tiedon puute jarruttaa toiminnan kehittämistä”.

LTKT2.0 – Lapin teollinen kiertotalous 2.0 – Lapin kiertotaloustoiminnan vahvistaminen

- ”Yhdeksän omakotitalon kadulla käy kahden viikon välein kolme eri jätekuljetusyritystä tyhjentämässä jäteastioita. Tällainen peräkanaa ajo sekä maksaa taloudellisesti että aiheuttaa ilmastovaikutuksia. Lähes samalla kuljetussuoritteella yksi auto voisi hakea yhdeksän talon sekajätteet, toinen parannettuna palveluna biojätteet ja kolmas vaikka erilliskerätyn muovin, pahvin, paperin, metallin nelilokeroautolla. Ajokilometrien määrä ei juurikaan lisääny, aikaa kuluu hieman enemmän koska on pysähdyttävä useamman talon kohdalla. Eli hieman enemmän kuluisi rahaa, vähän päästöt lisääntyisivät mutta todennäköisesti parantunut kierrätystaso kompensoisi ilmastovaikutukset. Ja olisimme ihan eritasoisessa jätehuollossa kuin nyt”.
- ”maksan jäteastiani tyhjennyksestä Tornion keskustassa lähes 40 % enemmän kuin kemiläinen vaikka asun puolet lähempänä jätekeskusta, jonne meidän kaikkien jätteet kuskataan. Aikaisemmin maksoin tuplahinnan mutta vaihdoin yritystä. Tämä tuplahintaisella yrityksellä on edelleen asiakkainaan suuri osa torniolaista, mikä hyvin kertoo ihmisten tietoisuuden jätehinnoista ja kilpailutuksen kannattavuudesta”.
- ”Ylitorniolla on vain yksi kuljetusyritys, jolta voit ostaa palvelua. Ylitorniolla asukas maksaa selvästi enemmän jäteastian tyhjennyksestään kuin esim. Tervolassa, jossa toimii kaksi yritystä”.
- ”kun Kemissä kerätään keskitetysti mökki mökiltä jätteet niin työvuoron aikana ehditään saada keräysauto täyteen. Muissa kunnissa kuljetusyrityksen hakiessa jäteastioita sieltä täältä, ei työvuoron aikana auto ehdi tulla täyteen ja se tyhjenetään alle puolella painolla verrattuna Kemiin. Tämä on tehotonta ja varmasti maksaa kuluttajalle”.
- ”jos nyt edellyttäisimme Torniossa sekajätteen, biojätteen, pakkausjätteen erilliskeräystä niin todennäköisesti kuljetussuoritteet kolminkertaistuisivat, koska edelleen kadullamme ajaisi kolme eri yritystä hakemassa jokaista jätelajia erikseen. Kustannustason muutosta en uskalla ko. tapauksessa edes ajatella”.
- ”emme pysty käyttämään ohjaavaa hinnoittelua, vaikka sitä useassa kohdin viranomaiset suosittelevat kierrätysasteen nostamiseksi. Kiinteistönhaltijan järjestämässä kuljetuksessa jätekeskukseen tulevat kuormat ovat sekakuormia eli niissä on sekä asutuksen että yritystoiminnan jätteet. Jos haluamme alentaa kotitalouksien tietyn jätelajin käsittelyhintaa niin meillä pitäisi olla tarkka tieto, paljonko kuormassa on pelkästään kotitalouksilta kerättyä jätettä. Tätä tietoa ei ole. Emme myöskään voi taata, että antamalla alennusta kuljetusyritykselle niin hän siirtää alennuksen asiakkaalleen”.
- ”emme pysty seuraamaan jätemäärien ja lajittelun kiinteistökohtaista kehitystä muualla kuin Kemissä”.
- ”emme pysty tiedottamaan asiakkaillemme suoraan muualla kuin Kemissä, koska kemiläisille lähetämme useamman laskun vuodessa ja voimme laskujen yhteyteen myös lisätä tiedotteita”.

”Tähän voisi vielä lisätä valvonnan ongelmat ja kiinteistön haltijan järjestelmän valvontaa lisäävän vaikutuksen mutta Perämeren Jätehuolto ei vastaa niistä, vaan nämä ongelmat näkyvät Perämeren jätelautakunnan ja kuntien ympäristönsuojelun viranhaltijoiden tekemättömänä työtaakkana”. (Arhikkala 2020)

Saostus- ja umpisäiliölietteiden kuljetuksissa kaksoisjärjestelmä säilyy, mutta jätelain 37 §:ssä säädettyjä päätöksentekokriteerejä yksinkertaistetaan. (ympäristöministeriö 2020)

*LTKT2.0 – Lapin teollinen kiertotalous 2.0 – Lapin kiertotaloustoiminnan vahvistaminen***Rakennus- ja purkujätteen määrän ja haitallisuuden vähentäminen, erilliskeräys ja hyödyntäminen**

Voimassa olevan valtioneuvoston asetuksen jätteistä (19.4.2012/179) 15 §:n mukaista rakennushankkeen suunnittelua ja toteutusta koskeva velvollisuus kohdistettaisiin rakennushankkeeseen ryhtyvän sijasta hankkeen pääurakoitsijaan. Jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämisen ohella pääurakoitsijan tulisi huolehtia siitä, että hankkeessa syntyvät rakennus- ja purkujätteet valmistellaan uudelleenkäytettäviksi, kierrätetään tai hyödynnetään muulla tavoin.

Asetuksen 16 §:ssä säädetty vaatimukset erilliskerättävistä rakennus- ja purkujätteen jätelajeista säilyisivät ennallaan. Erilliskeräys olisi lähtökohtaisesti järjestettävä asetuksessa mainituille jätelajeille (betoni-, tiili-, kivennäislaatta- ja keramiikkajätteet, kipsipohjaiset jätteet, kyllästämättömät puujätteet, metallijätteet, lasijätteet, muovijätteet, paperi- ja kartonkijätteet, maa- ja kiviainesjätteet). Velvollisuudesta voitaisiin poiketa jätelain 15 §:n 3 momentissa säädetyin edellytyksin. (ympäristöministeriö 2020b)

Elintarvikejätteen määrän vähentäminen

Asetukseen lisättäisiin jätedirektiivin 9 artiklan 1 kohdan h alakohdan täytäntöön panemiseksi uusi säännös, jolla elintarvikkeiden jakelijat ja ravitsemustoiminnan harjoittajat velvoitettaisiin huolehtimaan siitä, että käyttämättä jääneet elintarvikkeet toimitetaan uudelleenjakeluun ensisijaisesti ihmisravinnoksi, jos se voidaan tehdä elintarviketurvallisuutta vaarantamatta. (Ympäristöministeriö 2020b)

Kemin kaupunki on aloittanut hankkeen Ympärivuotinen kaupunkiviljely ja lähiruoan tuottaminen Kemissä. Yksi osa hankkeen aikana toteutettavista osista on kaupan alan yksiköiden, ravintoloiden ja lähiruokatuottajien hävikkiruuan paikallisen hyödyntämisen toimintamalli, joka tähtää ruokahävikin vähentymiseen, kestävän kehityksen toimenpiteiden edistämiseen ja vähähiilisuuden periaatteiden tukemiseen. Hankkeen aikana perustetaan hävikkiruokakauppahalli, jossa hävikkiruuan hyödyntämisen lisäksi kokeillaan sosiaalisen keittiön ja yhteinen pöytä -toimintamallien soveltumista pieneen kaupunkiin. Yhteistyötä ja työnjakoa vahvistetaan nykyisten ruokahävikin parissa toimivien organisaatioiden, järjestöjen ja yhdistysten kanssa. Hävikkiruokakauppahallissa toimii myös lähiruokakauppa, jossa paikallisilla lähiruokatoimijoilla on mahdollista tuoda tuotteitaan myyntiin kuluttajille. (EAKR hankekuvaus)

Jätelain uuden 118 a §:n nojalla lisättäisiin asetukseen uusi pykälä, jolla annettaisiin lakia täydentäviä säännöksiä elintarvikealan toimijan velvollisuudesta pitää kirjaa ja antaa tietoja toiminnassaan syntyvästä elintarvikejätteestä. Kirjanpitoon sisällytettäviä tietoja olisivat syntyvän elintarvikejätteen määrä (kg), arvio jätteenä käytöstä poistetun syömäkelpoisen elintarvikkeen määrästä (kg), tiedot jätelajeista; toimitettaessa jäte muualle käsiteltäväksi jätteen vastaanottajan ja kuljettajan nimi ja yhteystiedot; sekä jätteen käsittelytapa. Ympäristönsuojelulain mukaan luvanvaraiset ja ilmoituksenvaraiset elintarviketeollisuuden toimijat velvoitettaisiin raporttoimaan tiivistelmä kirjanpitotiedoista vuosittain valvontaviranomaiselle tai valvontaviranomaisen ylläpitämään tietojärjestelmään. Muille elintarvikealan toimijoille ei ainakaan toistaiseksi säädettäisi raportointivelvollisuutta, mutta niiden olisi jätelain 122 §:n nojalla viranomaisen pyynnöstä annettava kirjanpidon tiedot valvontaviranomaiselle tai tämän määräämälle virkamiehelle tai viranhaltijalle. (Ympäristöministeriö 2020b)

*LTKT2.0 – Lapin teollinen kiertotalous 2.0 – Lapin kiertotaloustoiminnan vahvistaminen***SUP-direktiivi** (Seuraavat tekstit löytyvät kaikki samasta lähteestä. Ympäristöministeriö 2019b.)

SUP-lyhenne tulee sanoista single-use plastic products. SUP-direktiivin (2019/904/EU, SUP-direktiivi) tarkoitus on vähentää kertakäyttöisten muovituotteiden aiheuttamaa roskaantumista merialueilla ja edistää kiertotaloutta sekä yhtenäistää tuotteita koskevaa sääntelyä jäsenvaltioissa.

Jäsenvaltiolla on velvollisuus saattaa SUP-direktiivistä johtuvat vaatimukset osaksi kansallista lainsäädäntöään 3.7.2021 mennessä siten, että ne ovat sopusuhteissa mm. unionin elintarvikelainsäädännön ja erinäisten muiden toimenpideohjelmien kanssa.

Näiden konkreettisten vaatimusten lisäksi direktiivi asettaa jäsenvaltioille muitakin velvollisuuksia. Jäsenvaltionkin on toteutettava valistustoimenpiteitä ja kannustettava kestävämpien vaihtoehtojen käyttöön elintarvikepakkauksissa ja -astioissa. Kalastusvälineille on asetettava vähimmäiskierrätysaste. Lisäksi säännösten rikkomisen varalle tulee kansallisesti säätää tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia seuraamuksia. Jäsenvaltiolla on niin ikään laajahko raportointivelvollisuus: Komissiolle on toimitettava tilastotietoja erilliskerätyistä pulloista ja kalastusvälinejätteestä, kertakäyttömuovimukien, pikaruokapakkausten ja kalastusvälineiden markkinoille saatetusta määrästä, juomapullojen kierrätysmateriaalin osuudesta ja tupakantumpien keruusta ja toimitettuihin tietoihin on liitettävä laaduntarkastusraportti. Lisäksi jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle kirjallisesti antamansa kansalliset säännökset ja mahdollisesti tekemänsä sopimukset, kansallisten säännösten rikkomisesta säätämänsä seuraamukset, kuvaus tekemistään kulutuksen vähentämistoimista sekä myöhemmin direktiivin toimivuuden arviointiin tarvittavat tiedot.

Kuvassa 3 on selitetty tiivistetysti eri tuoteryhmiin kohdistuvia vaatimuksia. Perusteena tuoteryhmien valinnalle on ollut tutkimustieto, jonka perusteella keskimäärin 70 % EU:n merialueiden rannoilta löydetystä roskista kuuluu näihin ryhmiin. SUP-direktiivi kieltää myös kaikki tuotteet, joissa on käytetty ns. oxo-hajoavaa muovia, joka hajoaa kemiallisesti hapettumalla pieniksi muovipartikkeleiksi, mutta ei hajoa biologisesti loppuun asti.

Vaatus	Kohdetuotteet
Tuoteryhmän kulutusta vähennettävä kansallisen tavoitteen mukaisesti v.2026 mennessä (artikla 4)	mukit, syömävalmiin ruuan pakkaukset
Kiellettävä markkinoille asettaminen (artikla 5)	muoviset aterimet, lautaset, pillit, vaahdotetusta polystyreenistä valmistetut mukit, juomapakkaukset ja syömävalmiin ruuan pakkaukset, vanupuikot, juomien sekoitustikut, ilmapallojen varret oxo-muovista valmistetut tuotteet
Muovista valmistetun korkin on pysyttävä kiinni juomapakkauksessa käyttövaiheen aikana. Pulloissa käytettävä kierrätysmuovia tietty osuus (artikla 6)	max. 3 litran juomapakkaukset, mukaan lukien yhdistelmäpakkaukset
Tuotteeseen tai sen pakkaukseen roskaantumista ehkäiseviä merkintöjä (artikla 7)	terveysiteet, tamponit, tamponin asettimet, kosteuspyyhkeet, suodattimelliset tupakatuotteet ja suodattimet, juomamukit
Laajennettu tuottajavastuu, mukaan lukien tietty kustannusvastuu siivouksesta (artikla 8).	Suodattimelliset tupakatuotteet ja suodattimet. Syömävalmiin ruuan pakkaukset, max. 3 litran juomapakkaukset, mukit, kevyet kantokassit. Kosteuspyyhkeet, ilmapallot. Muovia sisältävillä kalastustuotteilla vain erilliskeräys satamista ja valistus.
Erilliskeräys 77 % v. 2025 -> 90 % v. 2029 markkinoille saatettavista muovituotteista (artikla 9)	max 3 litran kertakäyttöiset juomapullot ja niiden korkit ja kannet
Valistustoimenpiteet (artikla 10)	edellä mainitut tuoteryhmät paitsi ne tuoteryhmät, jotka kielletään

Kuva 3 Eri tuoteryhmiin kohdistuvat vaatimukset tiivistetysti

LTKT2.0 – Lapin teollinen kiertotalous 2.0 – Lapin kiertotaloustoiminnan vahvistaminen

Yleisin rantaroska kappalemääräisesti on tupakantumppi, joita oli 63 % kaikista löydetyistä roskista. Toiseksi eniten oli tunnistamattomia muovinpalasia (15 %). Muut kahdeksan yleisintä rantaroskan tyyppiä olivat: erilaisia eväspakkauksia ja -pikareita, vaahdotettua muovia eristeinä, pullonkorkeja ja pakkausten kansia, puuroskaa, muovikasseja, köysiä, lasi- ja keramiikkasiruja, muovisia kertakäyttöaterimia ja pillejä. Kahdeksan kymmenestä yleisimmästä roskasta kuului muovituotteisiin.

Oxo-hajoavat muovituotteet

Oxo-hajoavat muovituotteet kuuluvat artiklan 5 markkinoillesaattamiskiellon piiriin. Kielto koskee kaikkia oxo-muovista valmistettuja tuotteita, mukaan lukien tuotteita, jotka eivät ole kertakäyttöisiä. Näitä tuoteryhmiä ei ole direktiivissä ja sen esitöissä lueteltu. Kyse on irrallisesta lisäyksestä direktiiviin eikä sitä voida tulkita rantojen roskaantumisen lähtökohdista, vaikka oxo-muovien hajoamistuotteena syntyvä mikromuovi voi veteen päätyäkin. Oxo-hajoava muovi ei ole aidosti biohajoavaa ja näin ollen lisää osaltaan mikromuovin aiheuttamaa ympäristön pilaantumista. Oxo-hajoava muovi ei ole kompostoitavaa ja sen arvioidaan vaikuttavan kielteisesti perinteisen muovin kierrätykseen, eikä sen käyttämisen katsota tuottavan todistettua ympäristöhyötyä. Oxo-hajoavista muoveista valmistettuja tuotteita Euroopan markkinoilla ovat mm. muovikassit, biojätepusit, koirankakkapussit, leipäpussit, pakastepussit, kutistekalvot, kuplamuovi, pullot ja mikit sekä maatalouden katemuovit. Oxo-muovit ovat perinteisiä muoveja, joiden sisältämät lisäaineet kiihdyttävät materiaalin pilkkoutumista hyvin pieniksi paloiksi UV-säteilyn tai lämmön seurauksena hapettumalla (oksidaatio). Näiden lisäaineiden ansiosta muovi pilkkoutuu ajan mittaan muovihiekaksi ja lopulta mikromuoviksi, jolla on samankaltaiset ominaisuudet kuin perinteisten muovien pilkkoutumisen seurauksena syntyvällä mikromuovilla. Espanja, Ranska ja Italia ovat jo kieltäneet oxo-hajoavat muovituotteet. Belgia, Unkari ja Bulgaria ovat kieltäneet markkinointiväittämät, jonka mukaan kyseiset tuotteet ovat biohajoavia. Alan edunvalvontaorganisaation mukaan maailmassa on kymmenen maata, jotka sallivat tiettyjen pakkausten markkinoille laskemisen ainoastaan oxo-hajoavasta muovista valmistettuna. Näihin kuuluvat mm. Saudi-Arabia, Arabiemiirikunnat sekä Pakistan.

Kertakäyttömuovituotteet

SUP-direktiivi edellyttää, että jäsenvaltioiden on kiellettävä kertakäyttöisten muovituotteiden ja oxo-hajoavasta muovista valmistettujen tuotteiden saattaminen markkinoille. Kertakäyttöiset muovituotteet ovat ruokailuvälineet (haarukat, veitset, lusikat, syömäpuikot) ja lautaset, pillit ja juomien sekoitustikut, ilmapallojen muoviset varret sekä vaahdotetusta polystyreenistä valmistetut ruoan tai juoman kertakäyttöpakkaukset ja -astiat. Kiellon tulee sisältyä lainsäädäntöön.

Korkit kiinni

Direktiivin myötä muovia sisältäviä tilavuudeltaan enintään kolmen litran juomapakkauksia saa saattaa markkinoille vain, jos korkit ja kannet pysyvät kiinni pakkauksessa tuotteen suunnitellun käyttövaiheen ajan.

Korkin kytkemisvelvoite ei kuitenkaan koske seuraavia poikkeuksia:

1. EU:n asetuksen 609/2013 2 artiklan g alakohdan mukaisiin lääkinnällisiin tarkoituksiin käytettäviä juomapakkauksia
2. lasisia tai metallisia juomapakkauksia, joissa on muovikorkit tai -kannet
3. metallikorkeja ja kansia, joissa on vain muovinen tiiviste

LTKT2.0 – Lapin teollinen kiertotalous 2.0 – Lapin kiertotaloustoiminnan vahvistaminen

Korkin kytkemistapa tulee myöhemmin täsmentymään eurooppalaisin standardein.

Kierrätysmuovin osuus

SUP-direktiivin mukaan jäsenvaltion on varmistettava, että vuonna 2025 tai sen jälkeen markkinoille saatettavat polyeteenitereftalaattipullot (PET-pullot) sisältävät kierrätettyä muovia keskimäärin vähintään 25 % ja vuonna 2030 tai sen jälkeen markkinoille saatettavat juomapullot sisältävät kierrätettyä muovia vähintään 30 %. Komissio tulee antamaan tavoitteen laskemista ja toteutumisen todentamista koskevat täytäntöönpanosäädökset 1.1.2022 mennessä.

Erilliskeräysvaatimus pulloille

Kertakäyttömuovisille juomapulloille asetetaan SUP-direktiivissä erilliskeräyksen vähimmäistavoite. Suomessa pullojen erilliskeräys on tehokasta. Erilliskeräystavoite asetetaan jäsenvaltiossa markkinoille saatettujen kertakäyttöisten muovisten juomapullojen määrän tai vaihtoehtoisesti kertakäyttöisistä muovisista juomapulloista syntyvän jätteen määrän perusteella. Jäsenvaltioiden on saavutettava vähimmäistavoite asettamalla erilliskeräyksen tavoitteet enintään kolmen litran juomapulloille laajennettua tuottajan vastuuta koskevien järjestelmien puitteissa, luomalla pantilliset palautusjärjestelmät tai muilla toimenpiteillä, jotka ne katsovat sopiviksi. Suomessa juomapakkauksien palautusjärjestelmästä säädetään jätelain 7 luvussa. Pienet, alle 50 000 litraa vuodessa valmistavat tuottajat on vapautettu juomapakkausten valmisteverosta. Vero koskee enintään viiden litran pakkauksia eli direktiivin kolmen litran vaatimus ylittyi. Tiettyjen alkoholi- ja virvoitusjuomien pakkauksista kannetaan juomapakkauksiveroa 0,51 € / litra, mutta veroa ei tarvitse maksaa, jos juomien valmistaja tai maahantuojat liittyy hyväksytyyn ja toimivaan palautusjärjestelmään tai järjestää sellaisen itse. Juomapakkauksien mukaan keräys on järjestettävä siten, että palautusjärjestelmän jäsenten markkinoille saattamien pakkausten määrää vastaavasta määrästä palautetaan vuosittain uudelleenkäytettäviä juomapakkauksia uudelleenkäytettäviksi vähintään 90 painoprosenttia ja kertaalleen täytettäviä juomapakkauksia kierrätettäviksi vähintään 90 painoprosenttia. Suomessa muovipullojen palautusaste oli 90 prosenttia vuonna 2018, joten direktiivin vaatimukset täyttyvät siis jo palautusjärjestelmän piirissä olevien pakkausten osalta.

Tupakkalainsäädännön erityispiirteet direktiivin kansallisessa toimeenpanossa

Tupakkalain (549/2016) tavoitteena on tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön loppuminen. Tupakkalain (ja EU:n tupakkadirektiivin, 2014/40/EU) näkökulma on kansanterveydellinen. Sitä vastoin SUP-direktiivissä savukkeet ovat käytännössä selluloosa-asetaatista valmistetun, muoviksi luokitellun suodatinosan vuoksi. Savukkeet ovat yleisin yksittäinen meriroskatyyppi Suomessa. Tumpeista aiheutuvaa ympäristöhaittaa voitaisiin käytännössä ehkäistä useissa eri kohdissa tupakan kiertokulkua: tupakoista voitaisiin poistaa kertakäyttöiset suodattimet, suodattimia voitaisiin pienentää tai ne voitaisiin valmistaa muusta materiaalista, tupakantumpin jättämisestä voitaisiin rangaista tehokkaammin roskaamisena, tupakkaroskiksia voitaisiin sijoittaa enemmän ja rantoja ja muita alueita voitaisiin siivota tehokkaasti ja säännöllisesti.

Jätehuoltoon liittyvät merkintävaatimukset

SUP-direktiivin myötä markkinoille saatettavan terveysidepakkauksen tai terveysiteen, kosteuspyyhkeen tai kosteuspyyhepakkauksen, esikostutetun kotitalouspyyhkeen tai kotitalouspyyhepakkauksen, tamponipakkauksen

LTKT2.0 – Lapin teollinen kiertotalous 2.0 – Lapin kiertotaloustoiminnan vahvistaminen

tai tamponin ja tamponin asettimen, suodattimellisen tupakkapakkauksen tai tupakansuodatinpakkauksen ja juomamukin on sisällettävä näkyvä ja pysyvästi helppolukuinen merkintä, jossa annetaan kuluttajalle tiedoksi

- jätehierarkian mukaiset mahdolliset jätehuoltovaihtoehdot tai vältettävät jätteen loppukäsittelyvaihtoehdot
- tuotteen sisältämä muovi
- ne haitalliset ympäristövaikutukset, joita tuote aiheuttaisi roskaantumisen tai muun epäasianmukaisen loppukäsittelyn kautta.

Merkintävaatimukset eivät kuitenkaan koske pinta-alaltaan 10 cm² pienempiä pakkauksia. Komissio tulee myöhemmin antamaan yhdenmukaistetut eritelmät eli määrittämään tekstien sisällöt ja muodot tarkemmin. Näitä merkintöjä kutsutaan tässä selvityksessä hävittämisohjeiksi ja ekovaroituksiksi.

Tuottajavastuujärjestelmä

Uusien tuottajavastuujärjestelmien sekä 5.1.2023 mennessä myös nykyisten järjestelmien on noudatettava jätedirektiivin artiklassa 8 a säädettyjä tuottajavastuun vähimmäisvaatimuksia. Nämä siis koskevat myös SUP-tuotteiden tuottajavastuujärjestelmää. Kuvassa 4 on esitetty uuden SUP-tuottajavastuun vaatimukset vs. nykyiset vaatimukset.

Tuoteryhmä	SUP-tuottajavastuun vaatimukset	Nykyinen tuottajavastuu
Max 3 litran juomapullot	Pakkausten tuottajavastuun vaatimukset, kuten pakkausten erillisikeräys ja jätehuolto, kierrätys- ja uudelleenkäyttövaatimukset ja raportointi. Lisäksi kustannusvastuu: a) valistus, b) julkinen keruufra, kuljetus ja käsittely c) roskaantumisen puhdistus ja jätehuolto	Pakkausten tuottajavastuun vaatimukset, kuten pakkausten erillisikeräys ja jätehuolto, kierrätys- ja uudelleenkäyttövaatimukset sekä raportointi. Panttijärjestelmä on erittäin toimiva. Muovipullojen palautusaste on 90 %. Virvoitusjuomat, oluet ja muut alkoholijuomat sekä pullovedet kuuluvat juomapakkauksen piiriin. Verosta voi välttyä liittämällä tuotteet palautusjärjestelmään.
Muut max 3 litran juomapakkaukset (myös yhdistelmäateriaalia olevat)	sama kuin yllä	Palpa laajensi 2019 alusta palautusjärjestelmiä koskemaan hedelmä- ja kasvismehuja sekä mehu- ja juomatähteitä ja glögitähteitä.
Muoviset kertakäyttöjuomamukit, niiden korkit ja kannet	sama kuin yllä	Pakkausten tuottajavastuun vaatimukset, kuten pakkausten erillisikeräys ja jätehuolto, kierrätys- ja uudelleenkäyttövaatimukset ja raportointi. Velvoitteet koskevat pakatun tuotteen kanssa myytäviä pakkauksia.
Kertakäyttöiset, syötäväksi valmiiden elintarvikkeiden pakkaukset	sama kuin yllä	kuten yllä
Joustavat, syötäväksi valmiiden elintarvikkeiden kääreet ja annospakkaukset	sama kuin yllä	kuten yllä
Kevyet muoviset kantokassit (50 mikronia)	sama kuin yllä	Kuten yllä. Muovikassisopimuksella vähittäiskauppa on sitoutunut vähentämään muovikassien kulutusta vapaaehtoisin toimin.
Kosteuspyyhkeet ja esikosteutetut pyyhkeet	Kustannusvastuu: a) valistus b) roskaantumisen puhdistus ja jätehuolto c) tiedonkeruun ja raportoinnin kustannukset.	ei tuottajavastuuta
Ilmapallot (kuluttajakäyttöön)	sama kuin edellinen.	ei tuottajavastuuta
Tupakat ja filterit	sama kuin edellinen ja lisäksi: d) keräämiskustannukset julkisessa jätehuollossa; tarvittaessa erityisesti roskaantuvien paikkojen jätehuollon kustannukset	ei tuottajavastuuta

Kuva 4 SUP-tuotteiden tuottajiin kohdistuvat vaatimukset vs. nykyinen tuottajavastuu

LTKT2.0 – Lapin teollinen kiertotalous 2.0 – Lapin kiertotaloustoiminnan vahvistaminen

SUP-tuotteiden laajennettu tuottajavastuu eroaa voimassa olevan lainsäädännön pakkausten yleisestä tuottajavastuusta erityisesti siinä, että nykyinen tuottajavastuu tähtää ensisijaisesti materiaalien kierrätyksen lisäämiseen, kun taas SUP-pakkausten tuottajavastuu koskee tietyissä tuoteryhmissä lisäksi:

- kyseisten jätteiden keruuta julkisiin keräysjärjestelmiin, mukaan lukien keruulinfran kustannus ja käsittely
- kyseisten jätteiden aiheuttaman roskaantumisen puhdistamisen kustannuksia.

Tuottajien on lisäksi järjestettävä valistustoimintaa tai rahoitettava valistustoimenpiteiden kustannuksia. Tältä osin velvoite sisältyy jo nykyisen jätedirektiivin 8a artiklan kohdan 2 vaatimukseen sekä pakkausten osalta Suomen pakkausjäteasetuksen 12 §:n vaatimukseen.

SUP-tuotteiden laajennetun tuottajavastuuseen kuuluu vaatimus siitä, että tiettyjen kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajat vastaavat kustannuksista, joita aiheutuu roskien siivoamisesta sekä jätteen vähentämiseen tähtäävien valistustoimenpiteiden kustannukset. Lisäksi laajennettuun tuottajavastuuseen kuuluu eräiden tuoteryhmien osalta kulutuksen jälkeisen jätteen erityisen keräysinfrastruktuurin, kuten yleisimmin roskaantuville paikoille sijoitettavien asianmukaisten jäteastioiden, käyttöönotosta aiheutuvat kustannukset sekä astioiden käytöstä ja kyseisen jätteen kuljetuksesta ja käsittelystä aiheutuvat kustannukset.

Suomessa juomapullojen panttijärjestelmä on erittäin hyvä ja pullojen palautusaste on 90%. Palpa laajensi palautusjärjestelmää koskemaan myös osaa juomatiivistepulloja. Osalla tuoteryhmistä ei ole tällä hetkellä tuottajavastuuta. Esimerkiksi kosteuspyyhkeet ovat tällaisia. Tähän on direktiivin myötä tulossa muutos.

Muiden maiden ratkaisuja muovituotteiden vähentämiseen**Ruotsi**

Ruotsissa on vireillä lainsäädäntöprosessi, jossa pyritään säätämään vero muovisille kantokasseille (plastbäckassar). Veroksi vähittäiskaupan muovikasseille tulisi 3 kruunua kassilta ja 30 äyriä pienpusseilta. Verovelvolliseksi ehdotetaan valmistajaa ja maahantuojaa pois lukien enintään 40 muovikassin eriä.

Voimassa olevia konkreettisia toimia on asetus avustuksesta rantojen siivoamiseen, jonka nojalla kunnat voivat saada avustusta enintään 90 % siivoushankkeen kuluista.

Norja

Norjassa Kaupan ympäristörahasolle tilitetään 50 äyriä jokaiselta myydyltä muovikassilta. Rahasto ohjaa keräämänsä varat muovinkierrätyksen edistämiseen, roskaamisen vähentämiseen, siivoustyöhön ja tutkimukseen.

Saksankielinen alue

Saksassa kertakäyttöpulloille sovelletaan panttijärjestelmää, jonka piirissä 98 prosenttia pakkauksista palautuu kierrätykseen. Korkkien osalta arviolta 80 prosenttia palautuu pullojen mukana. Nykyisin 36 prosenttia sekajätteen massasta tulee kierrättää. Vuodesta 2019 muoveista tulee kierrättää 58,5 prosenttia ja vuonna 2022 osuus nousee 63 prosenttiin. Lisäksi Saksaan ollaan perustamassa uutta valvontaviranomaista, jonka tehtävänä on huolehtia siitä, että kaikki valmistajat ja kauppiat osallistuvat jätehuollon ja kierrätyksen kustannuksiin.

Itävalta on kieltänyt EU:n kolmantena maana kertakäyttöiset muovipussit vuoden 2020 alusta

LTKT2.0 – Lapin teollinen kiertotalous 2.0 – Lapin kiertotaloustoiminnan vahvistaminen

Sveitsi, joka ei siis ole EU:n jäsenmaa, ei ole tehnyt päätöstä säätää vastaavista velvoitteista kuin SUP-direktiivi sisältää. Sveitsi katsoo, että muovijäte ei ole erityinen riski sen vesistöille. Sveitsissä on mm. solmittu vapaaehtoinen sopimus muovipussien vähentämiseksi. Muovipussien maksulliseksi tekeminen on vähentänyt Sveitsin vähittäiskaupassa kassien käyttöä 85 prosentilla. Sveitsissä PET-juomapullojen kierrätysaste on 82 prosenttia (2016), muun muovijätteen osalta kierrätysaste on noin 35 prosenttia. Kokonaisjätteen määrästä maassa kierrätetään 52 prosenttia, mikä on eurooppalaista kärkitasoa. Sveitsissä kierrätysasteen korkeus perustuu osin tarkkaan valvontaan ja sanktioihin. Sveitsissä ei juurikaan valmisteta SUP-direktiivin tarkoittamia tuotteita. Maan pakkausteollisuus keskittyy lähinnä innovatiivisiin, jalostusarvoltaan korkeampiin erikoispakkauksiin sekä tarkasti säänneltyihin pakkausten käyttötarkoituksiin, kuten lääkepakkauksiin.

Ranska

Ranskan parlamentti hyväksyi 14.9.2018 muovisten ruokailuvälineiden ja kertakäyttöisten lautasten ja mukien kieltämisen 1.1.2020 alkaen. Lisäksi kertakäyttömuovipullojen käyttö osana ateriapalveluita kielletään. Senaatti hyväksyi jo kesäkuussa 2018 muovisten pillien ja sekoitustikkujen kiellon. Suunnitteilla on myös kertakäyttöisten muovipakkausten kieltö oppilaitosten ruokaloissa. Kielto tulee voimaan yli 2 000 hengen laitoksissa 1.1.2025 ja laajenee pienempiin laitoksiin vuoteen 2028 mennessä. Ranskassa myös useat yritykset ja ketjut, kuten Carrefour, Starbucks ja Coca-Cola ovat tehneet viime aikoina sitoumuksia siirtymisestä täysin kierrätettäviin pakkauksiin.

Iso-Britannia

Iso-Britannia aikoo vaikuttaa muovituotteiden käyttöön ottamalla käyttöön muoviveron, jolla verotetaan pakkausten valmistusta ja maahantuontia (tyhjät pakkaukset). Iso-Britannian parlamentti on tehnyt päätöksen, jonka mukaan huhtikuusta 2022 alkaen veroa aletaan kerätä pakkauksista, joissa ei ole käytetty riittävässä määrin kierrätysraaka-ainetta. Perustasoksi on määrätty 30 prosenttia, jota voidaan nostaa tai laskea tarkemman arvioinnin perusteella.

Alankomaat

Alankomaiset yhtiöt ovat solmineet muovisopimuksen, jonka mukaisesti ne sitoutuvat käyttämään vähemmän muovia ja lisäämään muovin kierrättämistä. Sopimuksessa on mukana 75 yhtiötä ja ympäristöjärjestöä sekä ympäristöministeriö. Sopimus sisältää sitoumuksen vähentää muovin kulutusta 20 prosentilla vuoteen 2025 (verrattuna vuoteen 2017), lisätä kierrätystä sekä varmistaa, että kaikki uudet muovituotteet ovat täysin kierrätettäviä. Vuoteen 2025 mennessä vähintään 70 prosenttia kertakäyttömuovituotteista ja pakkauksista tulee saattaa korkealuokkaiseen kierrätykseen ja kaikkien markkinoille saatettavien kertakäyttömuovituotteiden tulee sisältää vähintään 35 prosenttia kierrätysraaka-ainetta.

*LTKT2.0 – Lapin teollinen kiertotalous 2.0 – Lapin kiertotaloustoiminnan vahvistaminen***Lähteet**

Arhikkala 2020. Perämeren Jätehuolto Oy:n toimitusjohtaja Tuija Arhikkala. Sähköpostiviesti 23.11.2020.

EAKR hankekuvaus. <https://www.eura2014.fi/rrtiepa/projekti.php?projektkoodi=A75385>

Jäkälä 2016. Jätehuoltomääräykset. <https://jakala.fi/wp-content/uploads/2020/08/jatehuoltomaaraykset2016.pdf>

Jäkälä 2020. Kotisivut Jäkälä. <https://jakala.fi/>

Ympäristö.fi 2019. Työryhmä: Jätteiden lajittelua ja erilliskeräystä lisättävä merkittävästi. [https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kulutus_ja_tuotanto/Tyoryhma_Jatteiden_lajittelua_ja_erillis\(51634\)](https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kulutus_ja_tuotanto/Tyoryhma_Jatteiden_lajittelua_ja_erillis(51634))

Ympäristöministeriö 2019. Lähtölaukaus jätelainsäädännön uudistukselle-kohti haastavia tavoitteita. https://ym.fi/documents/1410903/38439968/Lahtolaukaus-jatelainsaadannon-uudistukselle_kohti-haastavia-tavoitteita-B93C1D85_48AA_4E04_A368_91767D30D92F-145292.pdf/13a05e88-347b-b9c1-0ea3-ecc291c23d0c/Lahtolaukaus-jatelainsaadannon-uudistukselle_kohti-haastavia-tavoitteita-B93C1D85_48AA_4E04_A368_91767D30D92F-145292.pdf?t=1603261160082

Ympäristöministeriö 2019b. Kertakäyttömuovituotteita koskevan direktiivin toimeenpanon vaihtoehtojen tarkastelu.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161806/YM_26_19_Kertak%3%a4ytt%3%b6muovit_uotteita%20koskevan%20direktiivin%20toimeenpano.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ympäristöministeriö 2020. Jätesäädöspaketin pääsisältö. https://ym.fi/documents/1410903/38439968/Uudistusehdotuksen-keskeinen-sisalto-D4ECD64A_B5F3_4E93_9BA3_5AC7A33057BC-158429.pdf/7ab19b57-259a-f9a4-cd3b-0cffc3f2ef40/Uudistusehdotuksen-keskeinen-sisalto-D4ECD64A_B5F3_4E93_9BA3_5AC7A33057BC-158429.pdf?t=1603261190198

Ympäristöministeriö 2020b. Liite lausunnoille lähetettävään hallituksen esitysluonnokseen. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/5e0e30cf-9475-4953-8513-4ad46f32ecb8/655f9173-900d-4cc0-87d5-174eafb71ca6/LAUSUNTOPYYNTO_20200428075215.PDF